

ВПЛИВ ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА СПРИЯТЛИВІСТЬ ПРИРОДНИХ УМОВ ПРОЖИВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

Розглянуто підходи щодо оцінювання і аналізу еколого-географічної ситуації (ЕГС) і обумовлених нею якості природних умов проживання населення, які виступають важливим критерієм індексу людського розвитку. Розкрито передумови та проаналізовано ступінь диференціації ЕГС, а відповідно і ступінь сприятливості природних умов проживання населення на матеріалах обласного регіону.

Ключові слова: людський розвиток, антропогенні зміни, еколого-географічна ситуація, Тернопільська область, зонувannya території, природні умови життєдіяльності.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року передбачено розробити комплекс заходів, спрямованих на активізацію регіональних складових процесу еколого-соціально-економічного трозвитку. Екологічна складова виступає невідомою частиною збалансованості цього процесу. У Стратегії зазначено, що екологічні пріоритети орієнтують на екобезпечне і продуктивне життя громадян у гармонії з природою. Екобезпечність навколишнього середовища у значній мірі визначає ступінь сприятливості еколого-географічної ситуації, яка є похідною результату взаємодії суспільства і природи. Таким чином, розгляд особливостей формування і розвитку екологічної ситуації обласного регіону є складовою висвітлення проблеми якості природних умов проживання населення, а відтак і його здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню зазначених проблем присвячені праці В.А.Барановського (1996, 2000 рр.), П.Г.Шищенко (2005 р.), Л.П.Царика (2006 р.), Я.Є.Іваха (2006 р.), І.М.Вітенка (2011 р.), Л.А.Волкової, Ю.С.Кушнірук (2011 р) у яких розглянуті чинники формування, особливості прояву та зонувannya еколого-географічних ситуацій за ступенем їх складності, основні екологічні проблеми досліджуваних територій, шляхи покращення ЕГС.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Доповіддю про людський розвиток Програми розвитку ООН у 2013 році Україна посіла 78 місце серед 186 країн і територій світу за індексом людського розвитку 0,74, покращивши свій результат з 1990 року на 4 відсотки.

Розрахунок індексу регіонального людського розвитку проводиться за 33 показниками, які об'єднані у шість блоків: "Відтворення населення", "Соціальне становище", "Комфортне життя", "Добробут", "Гідна праця" і "Освіта". Індекс регіонального людського розвитку в Україні має значну диференціацію за регіонами. У 2011 році за індексом регіонального людського розвитку можна виділити три групи

регіонів:

регіони-лідери (індекс більше 4), до яких належать Харківська, Закарпатська та Чернівецька області. У цих регіонах простежуються певні відмінності щодо складових, які сприяють людському розвитку або стримують ці процеси. Так, Харківська область належить до п'яти лідерів за індексами блоків "Освіта" та "Добробут", Закарпатська – "Комфортне життя" та "Гідна праця", Чернівецька – "Соціальне середовище". Однак негативним чинником у цих регіонах є низький розвиток за індексом блоку "Освіта" у Закарпатській і Чернівецькій областях;

регіони-аутсайтери (індекс менше 3,6), до яких належать Херсонська, Сумська, Кіровоградська і Житомирська області.

Тернопільщина належить до основної групи регіонів (18 регіонів), індекс яких становить 3,6658—3,9988.

Оскільки Тернопільщина належить до категорії аграрно-індустріальних областей, провідне місце у господарському комплексі яких належить виробництву і переробці сільськогосподарської продукції, а також переважанню сільських жителів, то зосередимо увагу аналізу стандартів життя для сільської місцевості, Серед них:

- забезпечення якісним водопостачанням сільських населених пунктів;

- підвищення рівня благоустрою та комунального обслуговування сільських населених пунктів;

- сприяння створенню збалансованої інфраструктури об'єктів торгівлі та підприємств побутового обслуговування в сільській місцевості;

- очищення сільської місцевості від шкідливих та непридатних до використання хімічних речовин, що застосовуються для захисту рослин;

- підвищення рівня соціальної захищеності жителів сільських населених пунктів шляхом запровадження механізму залучення до системи соціального страхування та пенсійного

забезпечення осіб, зайнятих в особистих сільськогосподарських господарствах;

- поліпшення житлових і соціально-побутових умов для жителів сільських населених пунктів та підвищення рівня інженерного облаштування села шляхом надання державних пільгових кредитів індивідуальним сільським забудовникам [2].

Загалом – забезпечення комфортного та безпечного життєвого середовища для людини незалежно від місця її проживання є наскрізним і основним завданням.

Серед складових комфортного та безпечного життєвого середовища – комфортність та безпечність природного середовища проживання. Для оцінювання ступеня комфортності природних умов проживання використовують такі показники:

- ступінь просторового комфорту життєдіяльності – як відношення площі території до числа жителів. Комфортність природних умов характеризує ступінь забезпеченості просторовими ресурсами на рівні 1,5-2,0 га/особу;

- ступінь збалансованості структури земельних угідь території – співвідношення між природними і антропогенізованими угіддями на рівні 50:50%;

- сприятливість екологічних умов проживання, яка визначаються за кількома показниками (модуль техногенного навантаження, забруднення природних середовищ, стійкість природних систем, санітарно-гігієнічні умови проживання тощо) [5].

Впродовж 2006-2013 років рівень антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище характеризувався нестабільною динамікою. Так, за 2006 і 2007 роки обсяги викидів забруднюючих речовин в цілому по Україні збільшилися відповідно на 6,2 і 5 відсотків, у 2008 і 2009 роках їх обсяг в умовах світової фінансово-економічної кризи зменшився відповідно на 2,3 і 10,6 відсотка внаслідок припинення виробничої діяльності багатьох підприємств країни.

У 2010 і 2011 роках ситуація щодо техногенного навантаження на навколишнє природне середовище знову погіршилася, про що свідчить збільшення обсягу викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення відповідно на 3,6 та 3 відсотки. Негативні тенденції 2012 року в реальному секторі економіки зумовили зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 0,8 відсотка, а у 2013 році – на 1,6 відсотка.

Відповідна динаміка мала місце і на регіональному рівні. Так, у 2005 році збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин спостерігалось у 18 регіонах, зокрема і Тернопільщині; а у 2008 і 2009 роках їх обсяг зменшився. У 2010 та 2011 роках обсяги викидів знову збільшилися, а у 2012 та у 2013 роках – зменшилися.

Залишаються значними регіональні диспропорції у сфері збереження навколишнього природного середовища. Ступінь складності еколого-географічної ситуації обумовлений також забрудненням навколишнього середовища техногенними процесами, зв'язаними з ростом видобутку корисних копалин, розвитком промислового виробництва, комунального господарства, діяльністю транспортних засобів, інтенсифікацією сільського господарства, наслідками радіаційного забруднення аварії на ЧАЕС. Головні забруднювачі – органічні і мінеральні кислоти (сірчана, соляна, азотна), важкі метали, органічні отрутохімікати, нітрати, радіонукліди, нафтопродукти. Потрапляючи на поверхню ландшафтів вони приводять до деградації їх компонентів, формуючи геохімічні аномалії.

Навколо промислових і гірничовидобувних підприємств забруднення є особливо значні. Сьогодні в області функціонує 234 виробничих підприємств, із яких 138 промислових підприємств із них 91 – гірничовидобувних. На території багатьох промислових підприємств відбувається складування відходів виробництва I-IV класів небезпеки. Накопичення видобутих гірських порід забруднює навколишнє середовище у тому числі продуктами їх взаємодії з водою, водяною парою, повітрям. У 2012 р. у атмосферу викинуто 65,0 тис.т. забруднюючих речовин від стаціонарних і пересувних джерел. 32,15% загальних викидів припадає на стаціонарні джерела, за рахунок діючих в регіоні Скала-Подільського спецкар'єру, Гусятинської, Велико-Березовицької газокомпресорних станцій, чисельних цукрових заводів, котельень. У викидах промислових підприємств переважають метали та їх сполуки, стійкі органічні забруднювачі, оксид вуглецю, діоксид та інші сполуки сірки, оксиди азоту, аерозолі, легкі органічні сполуки [4,6], ареали розсіювання яких прив'язані до джерел викидів, що розташовані здебільшого у промислових зонах міст або приміських зонах.

67,85% атмосферних забруднень області припадає на пересувні транспортні засоби, з яких тільки автомобільний парк складає понад

150 тис. одиниць. До 80-90% загальних атмосферних забруднень зазнають міські поселення від автотранспорту. Забрудненими є автомагістралі з інтенсивним рухом транспорту. Зокрема автомагістралі Львів-Зборів-Тернопіль-Підволочиськ, напрям Чернівці-Луцьк через Заліщики-Чортків-Теребовлю-Тернопіль-Збараж-Кременець та інші.

Джерелами забруднення навколишнього середовища виступають сміттєзвалища та полігони твердих побутових відходів, яких у регіоні зареєстровано близько 700. Заводів з переробки твердих побутових відходів (ТПВ) на Тернопіллі не функціонує. Просочуючись у ґрунти і підземні води забруднювачі поширюються на значні ареали, які у десятки раз перевищують площі складування відходів. Особливу небезпеку сміттєзвалища становлять поблизу річок, ставків, водосховищ, оскільки зростає можливість перенесення забруднюючих речовин на значні віддалі і загроза погіршення якості поверхневих вод, які використовуються у господарських цілях. Полігони ТПВ є джерелами пилу, забрудненого мікроорганізмами, які виступають збудниками гепатиту, туберкульозу, дизентерії, респіраторних, алергічних і шкірних захворювань. Тому їх розташування обумовлюється рядом санітарних вимог. Від найближчої забудови сміттєзвалища повинні знаходитися за 500 м, рівень ґрунтових вод під дном полігону має бути не меншим за 2 м. Поблизу відсутні акваторії річок, ставків, озер, боліт, джерела [2]. Негативний вплив сміттєзвалища площею 1 га простежується на територію близько 96,72 га. Неважко підрахувати орієнтовний сумарний негативний вплив сміттєзвалищ, якими зайнята площа 332 га. Він поширюватиметься на територію 30 тис. га або 0,30 тис. км², що складає 2,2% загальної площі. Всі стихійні сміттєзвалища в околицях населених пунктів необхідно ліквідувати за участю місцевих громад, перескладувавши сміття у спеціально відведені місця. Природоохоронним органам необхідно провести паспортизацію місць складування сміття.

Особливу загрозу навколишньому середовищу створюють екологічно небезпечні об'єкти, яких на Тернопіллі нараховується близько 80. Екологічна небезпечність цих об'єктів пов'язана з використанням у технологічних процесах шкідливих для здоров'я людей і навколишнього середовища речовин або є потенційна небезпека аварійного викиду шкідливих речовин, відходів виробництва. Сюди належать могильники токсичних відходів, отрутохіміка-

тів, склади отрутохімікатів, підприємства електроенергетики, м'ясо-молочної промисловості, комбінати комунальних послуг, нафто- і газопроводи, бази нафтопродуктів, машинобудівні підприємства, водосховища, локомотивні депо, цукрові, спиртові і консервні заводи, окремі навчальні заклади, лікарні тощо. Екологічна небезпека більшості таких об'єктів полягає у скидах забруднених відпрацьованих вод без очистки або недостатньо очищених у річки, що істотно погіршує якісний стан водойм і гідробіоценозів. Природоохоронні заходи на таких об'єктах пов'язані у першу чергу з удосконаленням технологічних процесів, та відновленням екологічної інфраструктури – реконструкцією очисних споруд, відновлення роботи газо-аерозольних фільтрів, пило- і тепловловлювачів.

Окремого розгляду потребує покращання гідро-екологічного стану в регіоні. Його складність обумовлена відсутністю належної екологічної інфраструктури у промисловості і комунальному господарстві, надмірним зливом з сільськогосподарських угідь та невисоким рівнем екологічної свідомості населення. Дефіцит чистої води вже виступає лімітуючим фактором розвитку господарства.

Спостерігається тенденція до росту споживання чистої води і росту скидання недостатньо очищених відпрацьованих вод. Так у 2012 році у водойми регіону скинуто 2,7 млн м³ неочищених і недостатньо очищених вод. Для доведення такої кількості вод до екологічно достатнього стану необхідно використати 30 кратну кількість чистої природної води, тобто 81,0 млн м³. Ці обсяги води складають майже 90% кількості забраної чистої води господарським сектором із природних джерел – 74,3 млн м³. А це означає, що фактично забруднюється 90 % забраної з природних джерел води. Таким чином спостерігається масштабне погіршення якості природних річкових вод брудними стоками [4].

Аналіз картосхеми забруднення території і картосхеми розчленування рельєфу і приуроченості до геоморфологічних форм різних типів рослинності, у тому числі агрокультурної показав, що складність еколого-географічної ситуації залежить від ступеня господарської освоєності території, інтенсивності поступлення забруднюючих речовин в навколишнє середовище, особливостей їх міграції у природних компонентах. Ступінь господарської освоєності території є надмірно високим, оскільки в системі сільськогосподарського, лісогоспо-

дарського, водогосподарського, мінерально-ресурсного, рекреаційного природокористування знаходиться понад 90% території. Певні природоохоронні режими запроваджено на 8,8% заповідних територій та об'єктів.

За джерелами інтенсивного поступлення забруднюючих речовин у навколишнє середовище в межах території області необхідно виділити промислові, сільськогосподарські, транспортні підприємства, населені пункти. Якщо промислові підприємства є джерелами забруднення повітряного і водного басейнів, то сільськогосподарські підприємства окрім того виступають основними джерелами забруднення ґрунтів. Населені пункти необхідно розглядати як джерела газового забруднення атмосфери, забруднення рідкими стоками водою, забруднення твердими побутовими відходами тощо. Транспортні засоби є основними джерелами забруднення повітряного басейну в межах населених пунктів і транспортної мережі.

Основними причинами виникнення складної ситуації у сфері охорони навколишнього природного середовища є:

забруднення атмосферного повітря через низькі темпи впровадження сучасних технологій (особливо це стосується промислово розвинутих центрів), низькі темпи оновлення автотранспортного парку;

забруднення водних ресурсів через технологічні скиди промислових підприємств;

забруднення навколишнього природного середовища відходами та низькі темпи впровадження сучасних технологій утилізації або вторинного використання твердих побутових відходів;

недосконалість правової та інституційної бази, недостатність фінансового і кадрового забезпечення;

недостатня обізнаність щодо доцільності і необхідності здійснення заходів щодо запобігання зміні клімату та адаптації до цих змін.

Міграційна здатність забруднюючих речовин є доволі високою. Розчленування території, наявність значної кількості опадів, інтенсивний вітровий режим, густа гідромережа – чинники, які є сприятливими для посилення міграційної здатності забруднювачів. Водночас, значна зарегульованість річкового стоку, наявність сміттєзвалищ і полігонів твердих побутових відходів, несертифікованих складів з отрутохімікатами, відсутність ефективних очисних споруд в містах і містечках – є причиною акумуляції забруднюючих речовин у так званих геохімічних бар'єрах гідрологічного,

фітологічного і ґрунтового походження. В межах ставків і водосховищ, наявних сміттєзвалищ і полігонів твердих побутових відходів сформувались геохімічні аномалії, які є джерелами концентрації забруднюючих речовин, що негативно впливають на здоров'я населення. Геохімічні аномалії сформовані і в межах придорожніх ландшафтів за рахунок накопичення забруднюючих речовин в ґрунтах і лісополосах [3]. Проведений еколого-географічний аналіз і оцінювання дали можливість відмітити певні просторові відмінності в еколого-географічній ситуації території дослідження і виділити певні зони (ареали) за ступенем її складності.

Найскладніша еколого-географічна ситуація склалася у центральній-східній частині Чортківського і східній частині Бучацького районів внаслідок накладання найвищих рівнів радіаційного забруднення, атмосферних викидів м. Чорткова, смт. Заводського та скидів значної кількості неочищених стічних вод комунальним господарством м. Чорткова.

До другої категорії складності (напруженої) ЕГС належать декілька ареалів із складною еколого-географічною ситуацією у трикутнику населених пунктів Хоростків-Гусятин-Копиченці внаслідок атмосферних забруднень даних поселень і Гусятинської газокompresорної станції, складування твердих побутових відходів у долині р. Тайна, відсутності ефективних очисних споруд у названих містах. Окрім того до цієї категорії ЕГС належить ареал у трикутнику Збараж-Тернопіль-Теребовля за рахунок потужного атмосферного забруднення Збаразького цукрового заводу, промислових і транспортних забруднень м. Тернополя, Березовицької газокompresорної станції, незначного радіаційного забруднення території. Сюди необхідно віднести зону околиць мм. Борщова і Скали-Подільської зі Скала-Подільським та Бурдяківським спецкараерами, відсутністю очистки стоків у м. Борщові, ускладненим гідроекологічним станом р. Нічлави та підвищеним радіаційним забрудненням. Окрім того до цієї категорії складності ЕГС необхідно віднести ареал в околиці м. Бучача, враховуючи середній рівень радіаційного забруднення, атмосферні забруднення м. Бучача, скиди забруднюючих речовин у р. Стрипу.

У третю категорію складності (несприятливої) ЕГС належать декілька ареалів – Кременецько-Малополіський, Зборівський, Березансько-Підгаєцько-Монастирський, Лановецький, Підволочиський, приурочені до насе-

лених пунктів, забруднених водотоків, авто-
Сумарне забруднення території Цезієм-137 Бк/км. кв.

мобільних доріг тощо.

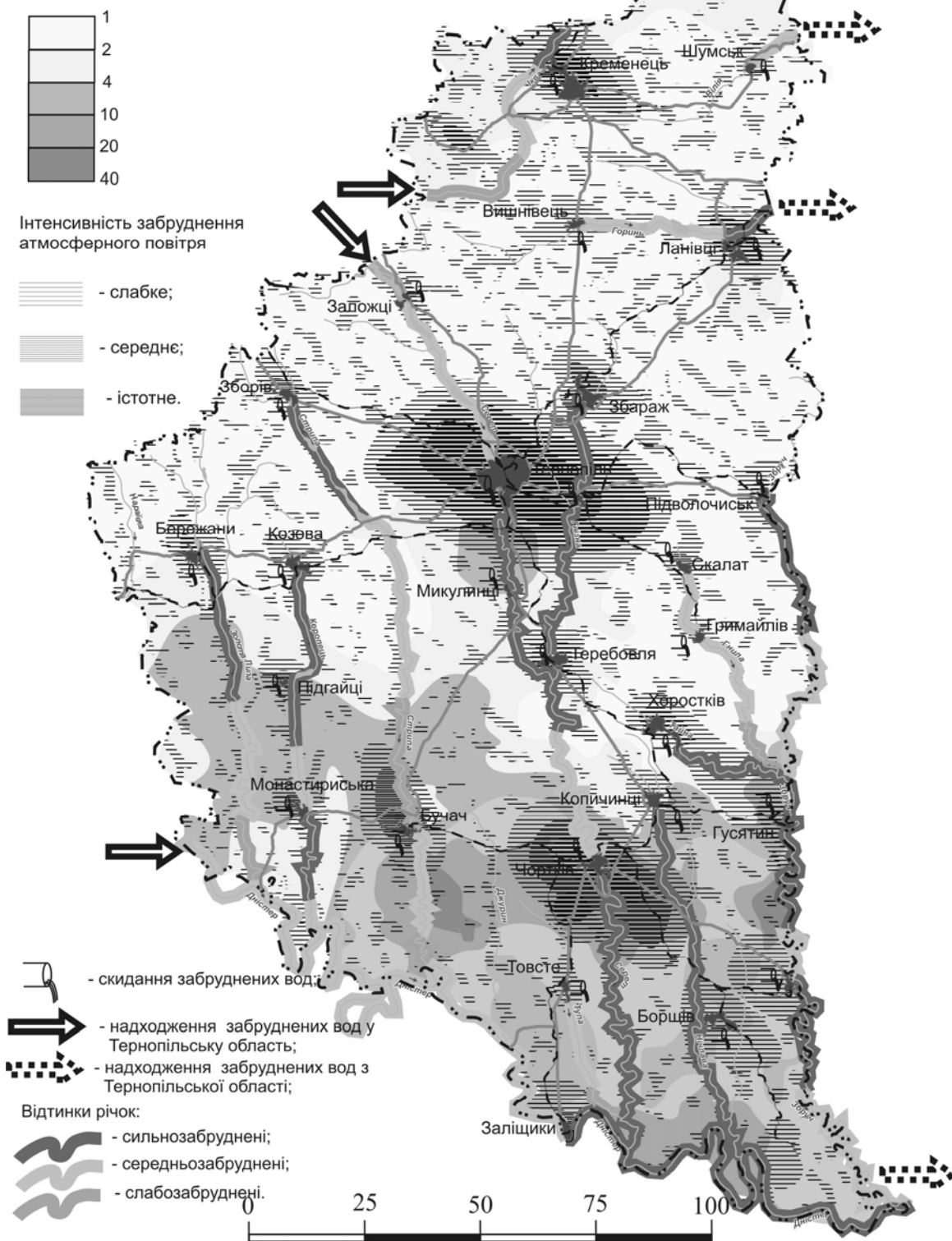

Рис.1. Еколого-географічна ситуація Тернопільської області

У четверту категорію умовно-сприятливої ЕГС входять території, зайняті агроугоддями, луками, пасовищами.

П'яту категорію ареалів зі сприятливою ЕГС складають території зі збереження природною рослинністю, які приурочені до пери-

ферійних віддалених від населених пунктів пологень.

Висновки. Значна зарегульованість річкового стоку, наявність сміттєзвалищ і полігонів твердих побутових відходів, несертифікованих складів з отрутохімікатами, відсутність ефективних очисних споруд в містах і містечках – є причиною акумуляції забруднюючих речовин у так званих геохімічних барерах гідрологічного, фітологічного і ґрунтового походження. В межах ставків і водосховищ, наявних сміттєзвалищ і полігонів твердих побутових відходів сформувались геохімічні аномалії, які є джерелами концентрації забруднюючих речовин, що

негативно впливають на стан еколого-географічної ситуації. Геохімічні аномалії сформовані і в межах придорожніх ландшафтів за рахунок накопичення забруднюючих речовин в ґрунтах і лісосмугах.

На основі зонування території за складністю еколого-географічної ситуації виділено 5 ареалів (зон) від найскладнішої ЕГС до відносно сприятливої. Переважаючими в межах території області є ареали з погіршеною та ускладненою еколого-географічною ситуацією. В межах цих ареалів відбувається і відповідна диференціація природних умов проживання населення від сприятливих до несприятливих.

Література:

1. Барановський В.А. Екологічна географія. Екологічна картографія / В.А. Барановський. – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 226 с.
2. Вітенко І.М. Чинники формування та особливості прояву екостанів природних компонентів та екоситуації на теренах Тернопільської області / Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім.В.Гнатюка. Серія: Географія. Спеціальний випуск: сталі природокористування: підходи, проблеми, перспектива / І.М. Вітенко – Тернопіль: СМП "Тайп". – №1(випуск 27). – 2010. - С. 274 – 278.
3. Гуцуляк В.М. Ландшафтна екологія: Геохімічний аспект. [Навчальний посібник] / В.М. Гуцуляк – Чернівці: Рута, 2010. – 272 с.
4. Довкілля Тернопільщини за 2012 рік. [Статистичний збірник.] – Тернопіль: ГУС, 2013. – 145 с.
5. Царик Л.П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території: теорія та практика / Л.П. Царик. – Тернопіль: "Навчальна книга – Богдан", 2006. – 256 с.

References:

1. Baranovs'kyj V.A. Ekolohična heohrafiija. Ekolohična kartohrafiija / V.A. Baranovs'kyj. – K.: Fitosociocentr, 2000. – 226 s.
2. Vitenko I.M. Čynnyky formuvannja ta osoblyvosti prjaju ekostaniv pryrodnych komponentiv ta ekosytuacii na terenach Ternopil's'koj oblasti / Naukovi zapysky Ternopil's'koho nacional'noho pedahohičnoho universytetu im.V. Hnatjuka. Serija: Heohrafiija. Special'nyj vyputok: stale pryrodokorystuvannja: pidchody, problemy, perspektyva / I.M. Vitenko – Ternopil': SMP "Tajp". – #1(vyputok 27). – 2010.- S. 274 – 278.
3. Huculjak V.M. Landšaftna ekolohija: Neochimičnyj aspekt. [Navčal'nyj posibnyk] / V.M. Huculjak – Černivci: Ruta, 2010. – 272 s.
4. Dovkillja Ternopil'sčyny za 2012 rik. [Statystičnyj zbirnyk.] – Ternopil': HUS, 2013. – 145 s.
5. Tsaryk L.P. Ekoloheohrafičnyj analiz i ocinjuvannja terytorii: teorija ta praktyka / L.P. Tsaryk. – Ternopil': "Navčal'na knyha – Bohdan", 2006. – 256 s.

Резюме:

І.Вітенко. ВЛИЯНИЕ ЭКОЛОГО-ГЕОГРАФИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ НА БЛАГОПРИЯТНОСТЬ ПРИРОДНЫХ УСЛОВИЙ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ.

Рассмотрено подходы к оценке и анализу эколого-географической ситуации (ЭГС) и обусловленных ею качеством природных условий жизнедеятельности населения, которые выступают важным критерием индекса человеческого развития. Раскрыты предпосылки та проанализирована сущность ЭГС, а следовательно и степень благоприятности природных условий жизнедеятельности населения обласного региона.

Рассмотрено влияние факторов загрязнения природной среды, антропогенных нагрузок на особенности проявления экосостояния природных компонентов, формирование особенностей эколого-географической ситуации. На материалах Тернопольской области выявлены особенности и тенденции изменений, основные направления развития эколого-географической ситуации, смоделировано интегральную картосхему ЭГС и проанализированы ее пространственные отличия на основании зонирования территории. Доведено непосредственное влияние эколого-географической ситуации на качество природной среды жизнедеятельности населения, дифференциация которой находится в соответствии с уровнями ЭГС.

На основе зонирования территории по сложности эколого-географической ситуации выделено 5 ареалов (зон) от сложной ЭГС к относительно благоприятной. Преобладающими в пределах территории области ареалы с ухудшенной и осложненной эколого-географической ситуацией. В пределах этих ареалов происходит и соответствующая дифференциация природных условий проживания населения от благоприятных до неблагоприятных.

Ключевые слова: человеческое развитие, антропогенные изменения, эколого-географическая ситуация, Тернопольская область, зонирование территории, природные условия жизнедеятельности.

Summary:

I. Vitenko. EFFECT OF ENVIRONMENTAL GEOGRAPHICAL SITUATION ON A FAVORABLE NATURAL

An approach to the evaluation and analysis of ecological and geographical situation (EGS) and its resulting quality of the natural conditions of life of the population, who are an important criterion for the human development index. Disclosed prerequisites that analyzed the essence of EGS, and hence the degree of favorable natural conditions of the population oblasnogo region.

The influence factors of environmental pollution, anthropogenic pressures on particular manifestations ekosostoyaniya natural components, the formation of ecological and geographical features of the situation. On materials of the Ternopil region revealed features and trends change, the main directions of development of eco-geographical situation, modeled integral kartoskhemu EGS and analyzed its spatial differences based on zoning. Brought direct influence of ecological and geographical situation on the quality of life of the population of the natural environment, the differentiation of which is in accordance with the levels of EGS.

On the basis of zoning complexity of ecological and geographical situation allocated 5 areas (zones) of the EGS complex to relatively favorable. Prevailing within the region ranges from degraded and complicated ecological and geographical situation. Within these areas occurs and the appropriate differentiation of natural living conditions of the population of favorable to unfavorable.

Keywords: human development, human-induced changes, ecological and geographical situation, Ternopil region, zoning, natural conditions of life.

Рецензент: проф. Царик Л.П.

Надійшла 30.10.2014р.

УДК [911.52:911.375.635] (477.83-25)

Олег БАБИЧ

ОСОБЛИВОСТІ РИТМІКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В ЛІСОВИХ ГЕОСИСТЕМАХ ПРИМІСЬКИХ МАСИВІВ ЛЬВОВА (НА ПРИКЛАДІ ЛАПАЇВСЬКОЇ ЛІСОВОЇ ЗОНИ)

Запропонована ідея, щодо формування в лісових геосистемах інформаційного простору на основі проведених польових експериментальних досліджень у Лапаївській приміській зоні Львова. Побудовані графіки, що відображають загальні закономірності інформаційних перепадів у лісових геосистемах та їх взаємозв'язок з особливостями фізико-географічних умов. Обґрунтовані висновки, які вимальовують чітку модель виникнення інформаційної ритміки біометричних параметрів у лісових фітоценозах, її стратегічне значення, що представлені на цій ділянці.

Ключові слова: інформаційний простір, інформаційна ритміка, лісові геосистеми, ландшафтні підруччиза, Лапаївська приміська лісова зона Львова.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку географічної науки, властивість дослідження простору геосистем на основі інформаційних закономірностей набуває все більш актуального значення. Вивчаючи приміську лісову зону Львова, зокрема біометричні показники фітоценозів, що мають у своєму складі колосальну кількість інформації, виникає новий простір – інформаційний. У лісових геосистемах приміських масивів, з'являється значна кількість структурованих форм організації, що є носіями та передавачами інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику філософії інформації і зокрема інформаційної цивілізації, викладено у монографії Р.Ф. Абдеева [1]. Питання інформаційних взаємодій і динамічної теорії інформації присвячені праці М.О. Кузнецова [3], В.М. Петліна [4] та Д.С. Чернавського [6]. Взаємозв'язок інформаційних процесів у біологічних системах розкрито в монографії М.І. Сетрова [5].

Формування цілей публікації. Метою даної публікації є обґрунтування особливостей інформаційного простору в лісових геосистемах Лапаївської приміської зони Львова, а також їх ритмічні закономірності.

Виклад основного матеріалу. У ландшафтознавстві, а саме в детальному дослідженні природних територіальних комплексів (ПТК) різного рангу, інформаційний простір охоплює значну частину його складових. Інформаційний простір у лісових геосистемах Лапаївської приміської зони Львова, характеризується ритмічністю та гармонізованою сукупністю інформаційних взаємозв'язків. Інформаційна складова, досить активно включається до динамічних і функціональних процесів у ландшафтних одиницях досліджуваної території.

Інформаційні ресурси формують простір біометричних показників деревостанів, що представлені на ділянці Лапаївської приміської лісової зони Львова. Вони відображають загальну картину їх ритмічності в цілісній структурі лісових геосистем досліджуваної терито-